

چالش‌های حقوقی امنیت غذایی در ایران

دکتر سیدحسام‌الدین تفرشی

عضو هیئت علمی انستیتو پاستور ایران

■ مقدمه

(Food Security) متمایز گردد که طبق تعریف عبارت است از: دسترسی پیوسته همه افراد به غذای کافی و سالم با رعایت الگوهای صحیح مواد مغذی (۳). با دقت در مضمون تعریف، دیده می‌شود به سه امر پایداری در دریافت غذا (در تمام طول عمر)، دسترسی همیشگی به غذای سالم و ایمن و موجود بودن غذا برای همگان توجه ویژه‌ای شده است. بنابراین، امنیت غذایی دیگر صرفاً به معنی بهره‌مندی از غذای کافی نیست، بلکه مواد غذایی، باید سالم نیز باشند. به دیگر سخن غذای سالم و ایمن

به گزارش سازمان بهداشت جهانی مواد غذایی ناسالم باعث مرگ ۲ میلیون نفر در سال می‌شود و عمده این تعداد را هم کودکان تشکیل می‌دهند و بیش از ۲۰۰ بیماری، در اثر غذای ناسالم و دارای آلودگی‌های میکروبی، شیمیایی و فیزیکی به وجود می‌آیند (۱، ۲). در تعریفی ساده غذایی ایمن و سالم (Food Safety) است که عاری از هرگونه عوامل خطرناک (میکروبی، شیمیایی و فیزیکی) برای سلامتی انسان باشد اما این اصطلاح باید از اصطلاح امنیت غذایی

قوانین و آیین نامه‌های مربوط، اسناد بالا دستی نظام مورد مطالعه و حسب مورد با استفاده از کلید واژه‌های مناسب، از موتور جستجوی Google برای بررسی برخی موضوع‌های مرتبط با عنوان تحقیق استفاده شد.

■ نتایج

الف - بررسی سیاست‌های کلان در امنیت غذایی
مروری بر قانون اساسی و اسناد بالادستی نظام این نکته را آشکار می‌سازد که به اندازه کافی مجوز قانونی و برنامه‌های ملی برای ورود جدی به بهبود امنیت غذایی در کشور وجود دارد. در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، در اصول سوم، بیست و نهم و چهل و سوم، ضرورت تأمین نیازهای اساسی، رفع فقر و برطرف ساختن هر نوع محرومیت در زمینه تغذیه، رفاه فردی و اجتماعی مورد تأکید قرار گرفته است. همچنین جمهوری اسلامی ایران چندین بار و به ویژه در نشست هزاره سران، همراه سایر کشورهای جهان، رسماً تعهد سیاسی و عزم کلی خود را برای کاهش گرسنگی، سوء تغذیه و دستیابی به امنیت غذایی پایدار اعلام کرده است. نمود این رویکرد در سیاست گذاری‌های سطح ملی در قالب «سند چشم انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی» به خوبی دیده می‌شود. در چشم‌انداز ۲۰ ساله «ایران کشوری است توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه ...». جامعه ایرانی در افق این چشم انداز دارای ویژگی «برخوردار از سلامت، رفاه، امنیت غذایی، تأمین اجتماعی، فرصت‌های برابر،

(Food Safety) یکی از شروط امنیت غذایی (Food Security) است. امنیت غذایی علاوه بر این که سلامت افراد جامعه را تضمین می‌کند، باعث می‌شود تا هزینه‌های درمان بیماری‌های ناشی از تغذیه با مواد غذایی ناسالم و آلوده نیز کاهش چشمگیری یابد. بنابراین، یکی از اهداف اصلی نظام سلامت در هر جامعه توجه به امنیت غذایی است و هر عاملی که این سه رکن را تحت تأثیر قرار دهد، امنیت غذایی و در نتیجه سلامت جامعه را به خطر می‌اندازد. برای مثال، امنیت غذایی رابطه مستقیم با قدرت خرید مردم دارد. حال اگر به دلیل فقر بعضی از مردم نتوانند به اندازه کافی غذای مورد نیاز خود را تهیه کنند، غذا به اندازه کافی وجود دارد (غذا هست)، ولی امنیت غذایی نیست. با این نگاه، امنیت غذایی، یکی از قلمروهای مهم و اصلی امنیت ملی است و حاکمیت هر جامعه وظیفه دارد آن را برای شهروندان خود تأمین نماید. این مهم در پرتو مجموعه‌ای از سیاست گذاری‌ها، تصویب قوانین و فعالیت‌های اجرایی و نظارتی به دست می‌آید. مقاله‌ای که پیش رو دارید به بررسی چالش‌های حقوقی امنیت غذایی در ایران پرداخته است.

■ روش جمع‌آوری اطلاعات

به منظور تحقیق در باره عنوان این مقاله، شرح وظایف وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان دامپزشکی کشور، وزارت جهاد کشاورزی و موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران از درگاه‌های اینترنتی این وزارت خانه‌ها و سازمان‌ها، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران،

این سازمان‌ها و وزارت خانه‌ها وجود دارد. به طور مثال، نظارت بر فرآورده‌های خام دامی با سازمان دامپزشکی، نظارت بر محصولات خام کشاورزی با وزارت جهاد کشاورزی و نظارت بر مواد غذایی و کارخانه‌های تولیدی مواد غذایی و عرضه آن با وزارت بهداشت است. علاوه بر این، موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران علاوه بر تدوین استانداردها، در بخش استانداردهای اجباری، کنترل و نظارت بر کارخانه‌های تولیدی و واردات و نظارت بر عرضه مواد غذایی را نیز انجام می‌دهد. بنابراین با وجود آن که به نظر می‌رسد درگیر شدن چندین سازمان در کار نظارت اثر بخشی بهتری داشته باشد، اما در برخی موارد عملاً این گونه نیست و به دلیل فقدان سیاست گذاری متمرکز و نبود یک سازمان سیاست‌گذار که در همه زمینه‌های سیاست‌های کلان و راهبردی را در بخش ایمنی و امنیت غذا مشخص و به سازمان‌های ذیربط ابلاغ کند، در بسیاری موارد موازی کاری، دوباره کاری، تداخل یا فرافکنی در عملکرد دیده می‌شود. موضوع برنج‌های آلوده، نمونه‌ای از تداخل در عملکرد است.

■ بررسی یک پرونده

آلودگی برنج‌های وارداتی

۱ - در ۲۵ شهریور سال ۱۳۸۸ موضوع آلوده بودن برنج‌های هندی وارداتی توسط مدیر کل اداره استاندارد استان تهران، مهدی پورهاشم، مطرح گردید. این اداره اعلام کرد ۱۳ نوع از برنج‌های وارداتی آلوده بوده و حد فلزات سنگین مانند آرسنیک و سرب موجود در آنها، بیش از

توزیع مناسب درآمد، نهاد مستحکم خانواده، به دور از فقر، فساد، تبعیض و بهره‌مند از محیط زیست مطلوب» می‌باشد. از دیگر سو، بند ۱۹ سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور مبنی بر «تأکید بر رویکرد انسان سالم و سلامت همه جانبه با توجه به یکپارچگی در سیاست‌گذاری، برنامه ریزی، ارزشیابی، نظارت و تخصیص منابع عمومی»، تبصره دوم ماده ۱۴۹ قانون برنامه پنجم توسعه و سیاست شماره ۹ نقشه تحول نظام سلامت مبنی بر تأمین حق مردم در بهره‌مندی عادلانه از سبد غذایی و آشامیدنی مطلوب و مکفی و همچنین اولویت‌های علم و فناوری کشور در نقشه جامع علمی کشور در توسعه آموزش‌ها و پژوهش‌های حوزه تغذیه و پیشگیری به منظور بهره‌مندی از مواد غذایی سالم و حفظ سلامت جامعه تدوین شده است. همچنین تهیه سند ملی ارتقای سلامت، تدوین رهنمودهای غذایی ایران جهت اصلاح الگوی غذایی و آیین نامه اجرایی استقرار برنامه جامع تغذیه و امنیت غذایی کشور همگی گویای عزم و همت جدی حاکمیت برای ایجاد امنیت غذایی و حفظ سلامت همه مردم است.

ب - بررسی شرح وظایف و عملکرد نهادهای مرتبط با امنیت غذایی

نگاهی اجمالی بر وظایف نظارتی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (سازمان غذا و دارو و مرکز سلامت محیط و کار)، سازمان دامپزشکی کشور، وزارت جهاد کشاورزی و موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران نشان می‌دهد در حال حاضر همپوشانی وظایف در سطح نظارتی

حد استاندارد است.

۲- همان زمان رییس مرکز تحقیقات پیشرفته کشاورزی پنجاب هند هم گفت: مناطق زیادی از منطقه پنجاب هندوستان مرکز اصلی فلزات سنگینی مانند آرسنیک، کادمیوم و سرب بوده و اگر در این مناطق کشت و زرع انجام شود، قطعاً محصولات تولیدی مانند برنج شامل این نوع ترکیبات سمی و خطرناک خواهند بود. باید بدانیم اکثر برنج‌هایی که در بازارهای ایران به فروش می‌رسند، محصول شالیزارهای ایالت بنگال غربی هند هستند. این در حالی است که گزارش‌های پزشکی و زیست محیطی متعددی از دهه ۱۹۸۰ درباره آلودگی منابع آب ایالت بنگال غربی به آرسنیک در نشریات علمی به چاپ رسیده است. تحقیقات پزشکی نیز نشان داده که افزایش غیرمنتظره سوزش چشم، التهاب کبدی، بیماری‌های ریوی، تورم پا و سرطان پوست در میان شهروندان این ایالت ناشی از افزایش غلظت سم آرسنیک در بدن بیماران بوده است (۷ - ۴).

۳- در تاریخ ۱۳۸۸/۰۷/۲۰ یعنی ۲۷ روز پس از اظهار نظر مدیر کل اداره استاندارد استان تهران، موضوع توسط نظام‌الدین برزگری، رییس موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران و دکتر احمد شیبانی مدیر کل اداره غذا و دارو وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تکذیب شد اما ماجرای آلودگی برنج به پایان نرسید (۸).

۴- مرضیه وحید دستجردی وزیر وقت بهداشت در این زمینه به خبرنگاران می‌گوید: «گزارش آزمایش روی برنج‌های «سال‌های قبل» که توسط معاونت غذا و دارو وزارت بهداشت انجام شده است،

نشان می‌دهد که آلودگی در این برنج‌ها از حیث آرسنیک، جیوه و فلزات سنگین وجود ندارد. به دنبال موضعگیری وزیر بهداشت، رسانه‌ها جزئیات کامل گزارش سازمان استاندارد را منتشر می‌کنند. بر همین اساس، بالاخره استاندار تهران از اختلاف نظر وزارت بهداشت و درمان و اداره کل استاندارد در خصوص روش‌های ارزیابی و استاندارد اقلام خوراکی و فرآورده‌های گوشتی و برنج خبر می‌دهد (۹).

۵- در پی اعلام آلودگی برنج‌های وارداتی به فلزات سنگین، جلسه‌ای با حضور مسؤولان دستگاه‌های ذی‌ربط (رییس موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران، اداره کل استاندارد استان تهران، وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت بازرگانی، اعضای کمیسیون بهداشت و درمان) توسط کمیسیون بهداشت و درمان مجلس شورای اسلامی تشکیل و در تاریخ ۱۳۸۹/۰۴/۱۵، این کمیسیون ۱۳ نوع از برنج‌های وارداتی را آلوده اعلام می‌کند (۱۰).

۶- در نهایت، پس از ۱۰ ماه و در تیر ماه ۱۳۸۹، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی آلودگی برنج‌های وارداتی را علی‌رغم تکذیب اولیه، تأیید می‌نماید (۱۱).

■ سرنوشت نهایی پرونده

بررسی پرونده برنج‌های آلوده در دستور کار کمیسیون بهداشت قرار داشت که با حضور مسؤولان وزارت بهداشت، سازمان استاندارد و همچنین سازمان بازرسی کل کشور این موضوع بررسی و در نهایت آلوده بودن برنج‌های وارداتی

در صورتی که مصرف مواد خوردنی و آشامیدنی و آرایشی و بهداشتی منجر به فوت مصرف‌کننده گردد، مجازات سازنده یا تهیه‌کننده یا مخلوط‌کننده اعدام است. در سایر موارد مذکور در ماده ۱، مانند:

- ۱ - عرضه یا فروش جنسی به جای جنس دیگر.
 - ۲ - مخلوط کردن مواد خارجی به جنسی به منظور سوء استفاده.
 - ۳ - عدم رعایت استاندارد یا فرمول ثبت شده در مواردی که تعیین فرمول و رعایت آن و هم‌چنین تعیین استاندارد و رعایت آن الزامی باشد.
 - ۴ - فروش و عرضه جنس فاسد و یا فروش و عرضه جنسی که موعده آن گذشته باشد.
- در صورتی که منجر به فوت شود مجازات مرتکب، سه سال تا پانزده سال حبس است.

تبصره ۱ ماده ۳ بیان می‌دارد:

تبصره ۱ - مرتکب هر یک از جرائم مذکور در این ماده و ماده (۲) این قانون، علاوه بر کیفر مقرر جز در مورد اعدام به پرداخت جزای نقدی از بیست هزار ریال تا پانصد هزار ریال و محرومیت از اشتغال به کسب یا کار مربوط به مواد خوردنی یا آشامیدنی یا آرایشی یا بهداشتی، از یک تا سه سال محکوم خواهد شد.

با توجه به وجود خطوط تولید با ظرفیت بالا در صنایع غذایی و شبکه‌های توزیع سراسری، عدم مطابقت جرم با مجازات‌های تعیین شده کاملاً مشهود است. برای مثال، استفاده از خمیر مرغ برای تهیه سوسیس و کالباس و یا روغن پالم در صنایع لبنی چه تعداد مصرف‌کننده ایرانی را تحت تأثیر قرار می‌دهد؟ اشکال دیگر این قانون به روز نبودن آن است و برای مثال برای آسیب‌های ناشی

برای کمیسیون بهداشت و درمان مجلس نیز محرز شد و سپس برای پیگیری به بازرسی کل کشور ارسال گردید.

پس از اعلام وصول پرونده، رئیس سازمان بازرسی کل کشور گفت: این پرونده در دستور کار ما قرار گرفته و بررسی‌های لازم در خصوص این پرونده انجام خواهد شد، اما تحقیقات بازرسی محرمانه است و ما آن‌ها را منعکس نخواهیم کرد (۱۲).

البته، مدیرکل اداره استاندارد استان تهران را نیز چند روز بعد از اعلام آلودگی برنج‌های وارداتی، بازنشسته کردند (۱۳).

گفتنی است مصرف سرانه برنج در ایران ۴۰ کیلوگرم و میزان واردات برنج در سال ۱۳۸۸ معادل یک میلیون و ۲۸۷ هزار تن بوده است. به راستی چه نهادی باید پاسخ‌گوی مصرف برنج آلوده و آسیب و عوارض ناشی از مصرف آن در این مدت ۱۰ ماه باشد؟

ب - بررسی قانون مواد خوردنی، آشامیدنی، آرایشی و بهداشتی

برابر بند ۲ ماده ۲ قانون مواد خوردنی، آشامیدنی، آرایشی و بهداشتی مصوب سال ۱۳۴۶ و اصلاحات سال ۱۳۵۳، به کاربردن رنگ‌ها و اسانس‌ها و سایر مواد غیر مجاز در مواد خوردنی، آشامیدنی، آرایشی و بهداشتی و یا لوازم بازی کودکان و یا ساختن مواد تقلبی خوردنی، آشامیدنی، آرایشی و بهداشتی در صورتی که موجب بیماری مصرف‌کننده یا آسیبی گردد که معالجه کمتر از یک ماه باشد، مجازات مرتکب شش ماه تا دو سال حبس و هر گاه مدت معالجه بیشتر از یک ماه باشد، مجازات مرتکب یک تا سه سال حبس خواهد بود. برابر ماده ۳ همین قانون،

در پایان پس از برگزاری ۱۶ جلسه، ریاست دادگاه، قاضی علیمردانی، متهمان و از جمله دکتر منصور سیاری رئیس سازمان دامپزشکی کشور را به حبس‌های زیر پانزده سال، تبعید و جریمه نقدی به شرح زیر محکوم کرد (۱۶).

عباس زهتاب زاده متهم ردیف اول عضو هیات مدیره شرکت بهشاد گوشت شیراز که با تودیع وثیقه آزاد می‌باشد به اتهام خرید و فروش گوشت‌های آلوده حاصل از کشتار غیر مجاز و تهدید علیه بهداشت عمومی با کامیون‌های فاقد برگ تردد و مهر پزشکی به ۳ سال حبس تعزیری با احتساب ایام بازداشت و محرومیت از اشتغال به مدت ۳ سال و ۱۵ سال تبعید در زابل محکوم شد. سپس قاضی به شرح اتهامات دکتر منصور سیاری رئیس سازمان دامپزشکی کشور و مسعود ایازی و ملایمی مدیر کل سازمان قرنطینه کل کشور که همگی به اتهام سلب حقوق اساسی مردم در نتیجه عدم صیانت از جان مردم پرداخت و اظهار داشت: منصور سیاری رئیس سازمان دامپزشکی کل کشور به ۳ سال حبس تعزیری و انفصال از خدمات دولتی به مدت ۵ سال محکوم شد. ملایمی به شش ماه حبس تعلیقی و ۵ سال انفصال از خدمات دولتی و مسعود ایازی به تحمل ۲ سال حبس و ۴ سال انفصال از خدمات دولتی محکوم شد و متهم ردیف پنجم محسن صادقی به ۳ سال حبس و ۱۵ سال تبعید در کلیبر محکوم شد. در ادامه جلسه ابلاغ رای، قاضی علیمردانی به شرح و استنادات قانونی در خصوص اتهامات متهمین ردیف ۶ تا ۱۰ پرداخت و اتهامات آن‌ها را تولید مواد حاصل از گوشت‌های غیر مجاز و آلوده خواند و محمد کاظم اوجی متهم

از مصرف گیاهان یا به‌طور کلی ارگانیزم‌های دست‌کاری شده ژنتیکی و یا حداقل نداشتن برچسب، مجازاتی دیده نمی‌شود.

■ بررسی یک پرونده گوشت‌های آلوده

در سال ۱۳۸۱ محموله‌ای از گوشت‌های آلوده به ایران وارد و بیش از ۲۰۰۰ تن از این گوشت‌ها در فارس، بندرعباس، اصفهان، تهران، خوزستان و... توزیع و فروخته شد. این پرونده تأثیر زیادی بر افکار عمومی داشت و رسیدگی به آن بیش از ۴ سال طول کشید (۱۴).

تعداد متهمان این پرونده ۶۷ نفر هستند که ۱۷ نفر راننده، ۲ قایق‌دار و برخی دیگر از شرکت‌های خصوصی و مقامات دولتی بودند که عبارتند از: منصور - ص رئیس سازمان دامپزشکی کل کشور، عباس - ز فروشنده گوشت در شیراز، رمضان - س مدیر عامل شرکت کاله آمل، محمد کاظم - الف مدیر عامل شرکت کاوه یاسوج، مسعود - الف مدیر کل دامپزشکی استان هرمزگان، فرزاد - ط مدیر کل نظارت بر بهداشت عمومی، کامران - ن رئیس هیأت مدیره شرکت گوشت جنوب شیراز، اکبر - گ مدیر عامل شرکت گوشت جنوب، محمد علی - ز مدیر عامل شرکت بهشاد گوشت شیراز، ناصر - ز مدیر عامل شرکت ناصح پارس تهران، ابراهیم - س مدیر عامل شرکت بسته بندی صفا اصفهان، همایون - م مدیر عامل شرکت گوشت زرگر تهران، حسین - ص مدیر کل دامپزشکی شهرستان ری و اسماعیل - الف مدیر عامل شرکت مهیا پروتئین اصفهان (۱۵).

کارخانه کاله محکوم شد. در ادامه جلسه کامران نیرمی رئیس هیات مدیره و گرامی نژاد مدیر عامل گوشت جنوب به اتهام تولید و عرضه مواد حاصل از گوشت های فاسد هر یک از نامبردگان به ۲ سال حبس و پانصد هزار ریال محکوم و نیرمی علاوه بر این به ۱۸ ماه تبعید در شهرستان گرمی محکوم شد. سپس دادگاه با عنایت به اقرار متهمان ردیف ۱۵ و ۱۶ و شکایت مدعی العموم بزه انتسابی به آنها را محرز و هر یک از متهمین رجب صفری و علی احمد تختی را به تحمل ۶ سال حبس و پانصد هزار ریال جزای نقدی و ۷ سال اقامت اجباری در هریس محکوم کرد. سپس در ادامه جلسه ابلاغ محکومیت متهمین ردیف ۱۷ تا ۶۷ به ترتیب توسط قاضی علیمردانی قرائت شد. حیدر علی ترک نژاد و غلام احمد زاده که به لحاظ عجز از تودیع وثیقه در زندان می‌باشند، به تحمل ۲ سال حبس تعزیری و پانصد هزار ریال جزای نقدی و همچنین ملک نژاد به ۱۰ سال اقامت اجباری در تکاب و احمدزاده به ۱۰ سال تبعید در مراغه محکوم شد. سپس دادگاه حکم محکومیت متهمین ردیف ۱۹ تا ۲۷ را قرائت کرد و گفت: سیف‌الله سلیمانی تاجر گوشت به تحمل ۱۸ ماه حبس و ۸ سال تبعید در ایوان دره. محمد کاظم پیروی به تحمل ۱۲ ماه حبس، اکبر نقیبی به تحمل ۱۲ ماه حبس و ۵ سال تبعید در استهبان، صمد نخستین ماهر به ۱۲ ماه حبس و ۵ سال تبعید در دامغان، خداکرم ازدهاکش به ۱۲ ماه حبس و ۵ سال اقامت اجباری در دره شهر حسین شکوهیان به ۱۲ ماه حبس و ۳ سال اقامت اجباری در گرمی و محمد شرافتی به ۱۲ ماه حبس و ۳ سال اقامت در قائن، منصور شرافتی به تحمل ۱۲ ماه

ردیف ۶ را محکوم به تحمل ۲ سال حبس، پانصد هزار ریال جزای نقدی در حق صندوق دولت و همچنین محرومیت از شغل به صورت تعطیلی کارخانه وی به مدت ۱۲ ماه و ۱۰ سال اقامت اجباری در نیک شهر محکوم کرد. قاضی علیمردانی رشید دزدمه مدیر عامل همبرگر نمونه را به دلیل جوانی و وضعیت خاص وی و اظهارات صادقانه او در صحن جلسات دادرسی به یکصد میلیون و پانصد هزار ریال محکوم کرد. ناصر زارعی نیکنجه متهم ردیف ۸ نیز به لحاظ وضعیت خاص و کهولت سن محکوم به پرداخت دویست میلیون و پانصد هزار ریال به صندوق دولت شد. محمد علی زهتاب زاده مدیر عامل بهشاد گوشت شیراز نیز به تحمل ۲ سال حبس تعزیری و پانصد هزار ریال جزای نقدی و ۱۲ ماه محدودیت از اشتغال به صورت تعطیلی کارخانه وی و به دلیل این که در تولید مواد خوردنی و آشامیدنی و بسته‌بندی گوشت خارجی در بسته های ایرانی به ۵ سال حبس و همچنین ۱۰ سال تبعید در شهرستان دره شهر محکوم شد. محرم گدیری پیمانکار رستوران شرکت نفت نیز به لحاظ وضعیت خاص و کهولت سن به پرداخت ده میلیون و پانصد هزار ریال جزای نقدی در حق صندوق دولت محکوم شد. قسمت پنجم رای دادگاه مربوط به متهمین ردیف ۱۱ تا ۱۴ پرونده می باشد که در این قسمت رمضان سلیمانی مدیر عامل شرکت گوشت کاله و نصرالله موسوی از شرکت کاله که هر دو به تحمل ۲ سال حبس تعزیری و پانصد هزار ریال جزای نقدی روزی و همچنین نصرالله موسوی به ۳ سال محرومیت از اشتغال در صنایع غذایی و ممنوعیت اشتغال در

محرومیت از صنعت مواد غذایی، ابراهیم سلیمانی به تحمل ۴ سال حبس و ۵۰۰ هزار ریال جزای نقدی، همایون محمدی به تحمل ۳ سال حبس و ۵۰۰ هزار ریال جزای نقدی، حسین صیاد به ۲ سال حبس تعلیقی، اصغر مینایی و محمدحسین رسولی، محمد خیری، مراد تیموری، محمدرضا غفاری، اکبر اسماعیلی، محمدجعفر بسطام‌خانی، اصغر ایار، رضا سبقی هر کدام به ۴ سال حبس تعلیقی محکوم شدند رضا اسماعیل بیگ، اسماعیل الفتی، امیرحسین طالبان، علی سالاری، هر کدام به ۱۵ ماه حبس تعلیقی و پانصد هزار ریال جزای نقدی محکوم شدند. ناصر ایوبی و منصور پیکان‌پور هر کدام به یک سال حبس تعلیقی محکوم شدند. جالب توجه این است که وکیل مدافع برخی از متهمان در جلسه هفتم رسیدگی گفت: در مورد زمینه سلامت و عدم سلامت این گوشت‌ها بین سازمان دامپزشکی و وزارت بهداشت اختلاف نظر وجود دارد، زیرا دامپزشکی اعلام کرده که این گوشت‌ها فاقد اشکال است اما وزارت بهداشت نظر دیگری دارد (۱۷).

■ سرنوشت نهایی پرونده

شعبه ۳۴ دادگاه تجدیدنظر استان تهران به ریاست محمد علیزاده و مستشاری حسن جمشیدی و حسن کریمی یزدی بعد از رسیدگی طولانی به پرونده، رای نهایی خود را در تاریخ ۲۷ اردیبهشت ۱۳۸۴ در ۱۲ صفحه صادر کرد که به موجب این رأی به دلیل این که هیچ گونه مدرکی مبنی بر آلوده بودن گوشت‌ها و فاسد بودن آن وجود نداشته است، بیشتر متهمان از اتهام خرید و فروش و تولید

حبس و ۳ سال تبعید در گناباد محکوم شد و هر یک از نامبردگان محکوم به پرداخت پانصد هزار ریال جزای نقدی در حق صندوق دولت محکوم شدند. حسین شعبانپور به ۱۲ ماه حبس تعزیری و به مدت ۳ سال اقامت اجباری در طبس و پانصد هزار ریال جزای نقدی حسن حیدری پنج میلیون ریال جزای نقدی محمد امینیان مسؤول فنی سردخانه رازی به تحمل ۷ سال حبس به علاوه پنج سال اقامت اجباری در میناب و ۵۰۰ هزار ریال جزای نقدی، حمیدرضا و ابوالفضل ناظمی هر کدام یک صد میلیون و پانصد هزار ریال جزای نقدی هوشنگ شیروانی و علی گوهرآرا و مهدی خیری هر کدام به تحمل ۳ سال حبس به علاوه ۵ سال تبعید در نیک‌شهر، سعید امینی به ۱ سال حبس و حسین فردکچوئی ۱۰ ماه حبس و هر کدام محروم از اشتغال در صنعت حمل و نقل مواد غذایی، جواد سیامی به تحمل ۱۰ ماه حبس، نعمت‌الله امینی به تحمل ۷ ماه حبس، مهران جاهدی و محمدرضا فصیح و حبیب‌الله حبیب‌پور و محمد حسن‌زاده هر کدام به تحمل ۶ ماه حبس و محرومیت از اشتغال در صنعت حمل و نقل مواد غذایی، رمضان هدایت، کریم رنجبر، اکبر رضایی‌زاده هر کدام به تحمل ۵ ماه حبس محکوم شدند و هم‌چنین همه این متهمان از اشتغال در صنعت حمل و نقل مواد غذایی محروم شدند. فرهاد درودانی ۲ سال حبس تعلیقی و پانصد هزار جزای نقدی، کریم احمدرضایی ۳ سال حبس، سید حسن سیدجوادی به تحمل ۴ سال حبس و پانصد هزار جزای نقدی، غلامرضا شکیبایی به تحمل ۱۵ سال حبس تعزیری، پنج میلیون و پانصد هزار ریال جزای نقدی و سه سال

از سوی دیگر، عدم مطابقت بین جرم و تخلف‌های غذایی و مجازات‌های تعیین شده وجود دارد که لازم است با دیدگاهی جدید (بر اساس مقدار خطر ایجاد شده برای انسان)، قوانین مربوطه بازبینی شوند. کمبود بازرسان و نیروهای آموزش دیده در وزارت خانه‌ها و سازمان‌های نظارتی نام برده شده که ناشی از قوانین مرتبط با منع استخدام در دستگاه‌های دولتی است، مانع مهم دیگری در فرآیند نظارت صحیح و دقیق به حساب می‌آید. همچنین نبود قانون برای تشکیل زیرساخت یک سامانه ملی کارا و جامع کنترل مواد غذایی، ثبت و پیگیری بیماری‌های ناشی از غذا، یک مشکل عمده در زمینه حفظ و ارتقای امنیت غذایی به شمار می‌آید. در یک نگاه، به منظور رسیدن به سلامت و امنیت غذایی، بازنگری کلی در قوانین مربوط به حوزه اجرا و نظارت و ضرورت نگاه فرابخشی و چند مقوله‌ای به آن امری ضروری است.

شعار سال ۲۰۱۵ سازمان بهداشت جهانی، ایمنی مواد غذایی از مزرعه تا سفره (From farm to plate, make food safe) بود ولی در حال حاضر نیاز جامعه ما برای دستیابی به ایمنی و امنیت غذایی فراتر از شعار سازمان بهداشت جهانی است و برای تأمین ایمنی و امنیت غذایی به قوانینی جدید در حوزه اجرا و نظارت، از قبل از مزرعه (از بررسی نوع و مقدار سموم دفع آفات نباتی مورد استفاده تا ایجاد سامانه ره‌گیری و شناسایی اصالت مواد غذایی) تا پس از سفره (انجام مطالعات نظارتی پس از فروش برای مثال برای گیاهان تراریخته، ایجاد سامانه ثبت و پیگیری بیماری‌های ناشی از غذا) نیاز داریم.

و مصرف گوشت‌های آلوده تبرئه (۱۸) و تنها ۱۰ نفر از متهمان به مجازات حبس از ۶ ماه تا ۳ سال و جزای نقدی از دویست هزار ریال تا پنج میلیون ریال محکوم شدند (۱۹). اسامی محکومان و شغل و سمت آن‌ها هرگز فاش نشد.

■ بحث

بر مبنای اطلاعات سال ۲۰۱۳ سازمان خوار و بار و کشاورزی ملل متحد (فائو)، ایران از نظر قیمت مواد غذایی در دنیا در جایگاه ۸۹، از نظر تورم قیمت مواد غذایی در دنیا در جایگاه ۱۶، از نظر توانایی مالی مردم در تأمین مواد غذایی کافی در جایگاه ۵۳ دنیا و در میان ۱۲۵ کشور دنیا رتبه ۸۰ را از نظر کیفیت غذا و رژیم غذایی به خود اختصاص داده است. این شرایط، ایران را از نظر امنیت غذایی در بین کشورهای جهان، در حالت خطر متوسط قرار داده است. هر چند عامل اصلی کاهش ۱۰ رتبه‌ای ایران نسبت به سال ۲۰۱۲، قیمت بالای مواد غذایی و ناتوانی شهروندان در تأمین هزینه مواد غذایی عنوان شده ولی علل دیگری نیز در ایجاد و حفظ امنیت غذایی تأثیرگذار هستند که سیاست‌گذاری‌ها، تصویب قوانین و فعالیت‌های اجرایی و نظارتی، بخشی از این علل و عوامل به حساب می‌آیند (۲۰). بررسی‌ها نشان می‌دهد با وجود سیاست‌های کلان، مجوزهای قانونی و برنامه‌های ملی برای ورود جدی به بهبود امنیت غذایی در کشور، متأسفانه به دلیل فقدان سیاست‌گذاری متمرکز و نبود یک سازمان سیاست‌گذار و تصمیم‌گیرنده در همه زمینه‌ها، فعالیت‌های اجرایی و نظارت در بخش سلامت و امنیت غذا با مشکل روبرو است.

منابع

1. http://www.who.int/campaigns/world_health_day/2015/en/
2. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs399/en/>
3. <http://www.who.int/trade/glossary/story028/en/>
4. Banerjee M. Banerjee N. Bhattacharjee P. Mondal D. High arsenic in rice is associated with elevated genotoxic effects in humans. Scientific Reports 2013; 3: Article number: 2195.
5. Rahman MA. Hasegawa H. High levels of inorganic arsenic in rice in areas where arsenic - contaminated water is used for irrigation and cooking. Sci Total Environ. 2011; 409(22):4645-4655.
6. Patel KS. Shrivastava K. Brandt R. Jakubowski N. Corns W. Hoffmann P. Arsenic contamination in water, soil, sediment and rice of central India. Environ Geochem Health. 2005; (2): 131-145.
7. Basu A. Sen P. Jha A. Environmental arsenic toxicity in West Bengal, India: A brief policy review. Indian J Public Health 2015; 59: 295-298.
۸. باور کنید برنج‌ها آلوده نیست. <http://donya-e-eqtesad.com/news/577949>
۹. ماجرای برنج‌های سرطان‌زا به همراه جدول اسامی ۱۳ نوع برنج <http://aftabnews.ir/fa/news/92660/>
۱۰. گزارش کمیسیون بهداشت مجلس درباره آلودگی برنج‌های وارداتی <https://hakimemehr.ir/fa/news/2593/>
۱۱. پایان مخفی‌کاری وزارت بهداشت در مورد برنج‌های آلوده <http://www.khabaronline.ir/detail/64024/society/health>
۱۲. نتایج تحقیقات پرونده برنج‌های آلوده محرمانه می‌ماند. <http://jamejonline.ir/online/1246441376132057907>
۱۳. افشاگری رییس کمیسیون بهداشت درباره برنج‌های آلوده مردم سوسیس و کالباس نخورند. <http://sobbekheir.com/news>
۱۴. معدوم شدن بخشی از گوشت‌های آلوده پس از ۸ سال <http://www.hakimemehr.ir/fa/news/>
۱۵. نخستین جلسه دادگاه پرونده گوشت‌های آلوده <http://www.hamshahrionline.ir/hamnews/1381/811016/ejtem.htm#ejtem2>
۱۶. حکم پرونده گوشت‌های آلوده اعلام شد. <http://www.farsnews.com/printable.php?nn=8112200048>
۱۷. وکیل مدافع متهمان: در مورد سلامت گوشت‌ها اختلاف نظر وجود دارد. <http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=8111020065>
۱۸. متهمان پرونده موسوم به گوشت‌های آلوده تبرئه شدند. <http://jamejonline.ir/online/669051993773731948>
۱۹. رد پای دولت در پرونده آلودگی‌ها؛ از گوشت آلوده تا خون، برنج و بنزین آلوده! <http://andisheh-kermanshah.ir/index.php/report/723>
۲۰. روایت مردم از کاهش قدرت خرید <http://jamejonline.ir/online/1682250311614977465/>